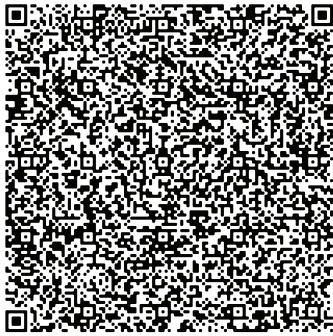

this greatly complements a format of academic training of psychologists in its orientation to mastering the standard knowledge. Moreover, the passage of deep correction catalyses personal changes towards the harmonization of the psyche structure, development of those characteristics of a person that are desirable for the formation of professional excellence and ensuring the effectiveness of psychological counselling.

Key words: *active social-psychological perception (ASPP); competency of a psychologist; deep correction; deep perception; methodology; objective-subjective; probabilistic forecasting; psychodynamic approach; sense; theory.*

Стаття надійшла до редакції 12.04.2016

Прийнято до друку 26.05.2016

УДК 373.3.091:614.2

Неоніла Побірченко

ORCID iD 0000-0002-2444-7566

доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри загальної, вікової, педагогічної психології
Інституту людини, Київський університет імені Бориса Грінченка,
пр-т П. Тичини, 17, 02152 м. Київ, Україна
kzvpp.il@kubg.edu.ua

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ОРІЄНТИРИ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті розглядається критерійно-орієнтована основа збереження здоров'я молодших школярів на засадах організаційної культури навчання; подано досвід вчителів та апробовані науковцями результати психологічних досліджень.

Автором розкрито та обґрунтовано здоров'язбережувальні орієнтири організаційної культури навчання учнів як психологічного інструментарію у дослідженні умов інтегрованої за змістом освіти в початковій школі.

Ключові слова: *здоров'язбережувальні орієнтири; молодший школяр; організаційна культура; пізнавальна самостійність; психологічні орієнтири і параметри збереження здоров'я.*

Вступ. Проектування здоров'язбережувальної організаційної культури навчання у початковій школі обумовлено актуальною проблемою – внести зміни, підтримувати в учнях пізнавальний інтерес та самостійність у навчанні збереженню здоров'я.

Актуальність визначається сенсом вирішувати проблему збереження здоров'я учнівської молоді в умовах інтегрованого змісту навчання. У зв'язку з цим загострюється необхідність вирішення проблеми пов'язаної зі збереження здоров'я учнів початкової школи. Над вирішенням цієї проблеми працює наука, вчителі та сім'ї учнів. Відомим філософом, академіком НАПН України В. О. Огнев'юком визначено сім еволюційних поступів до освіти, «шостим еволюційним поступом стало запровадження обов'язковості початкової, а пізніше повної загальної середньої освіти» (Огнев'юк В. О., 2014, с. 303).

Сучасні вчителі намагаються не тільки вимірювати знання учнів, а й розпізнавати їх реакції на зміни в станах здоров'я. Шкільними психологами, разом з учителями та сім'ями учнів розробляються технології для створення умов здоров'язбережувального інтегрованого навчання.

Метою статті є розкриття та обґрунтування здоров'язбережувальних орієнтирів організаційної культури навчання учнів як психологічного інструментарію у дослідженні умов інтегрованої за змістом освіти в початковій школі.

Методологія здоров'язбережувальної організаційної культури у навчанні базується на:

- освітньо-предметному інтегрованому змісті знань та інформаційних новачках, з якими учні ознайомлюються самостійно і за допомогою вчителя, психолога та інших людей;
- вихованні та формуванні мотивації здорового способу життя;
- матеріальній та інформаційній підтримці пізнавальних інтересів учнів до власного здоров'я;
- *центрованості* особистості учня, створюються безпечні, відповідні природним йому можливостям та умовам, за яких набуваються властивості суб'єкта збереження здоров'я, стає цілепокладальною стратегією освітньо-навчальних процесів в початковій школі.

Критерійно-орієнтувальна основа збереження здоров'я. Така основа призначена для організації інтегрованих за змістом умов навчання. Ниж-

че описано такі умови у формі технологій, якими пропонується користуватися учителям, психологам, родинам учнів та керівникам навчальних закладів.

Психологічний зміст таких технологій забезпечує підтримку позитивних станів здоров'я та досягнень навчання.

Щоденно, безпосередньо на уроках, має здійснюватися оцінювання успіхів у засвоєнні знань та пов'язаних з ними станів самопочуття. Так формуються звичка самооцінювати власний стан здоров'я, завдяки якому досягається успішність у навчанні.

Діагностичним оцінюванням виявляється учнів до знань та встановлюються рівні розуміння інноваційного матеріалу. Особливо необхідним є виявлення реакцій учнів на зовнішні впливи, ознаки втоми, невпевненості в сприйманні знань.

Тестування, малювання, гра як критерії оцінювання станів здоров'я учнів надають картину їх досягнень в розумінні того наскільки їм вдається відчувати власне ставлення до знань, задоволення від навчальних успіхів. За допомогою тестів учні об'єднуються й утворюють партнерські групи, в умовах яких приймаються рішення, щодо сприйняття змін, які впливають на здоров'я.

Психологічні орієнтири здоров'язбережувальної організаційної культури. Визначення психологічних орієнтирів та понятійних функцій організаційної культури, пов'язаних зі здоров'язбережувальними орієнтирами та навчанням учнів початкової школи, чітко не визначено ні наукою, ні практикою реалізації проблеми.

Визначенням поняття «організаційна культура» розглядається сукупність формально визначених структурних компонентів. Зміст таких спрямовано на реалізацію державних програм і вважається стандартами шкільної освіти у навчанні молодших школярів.

Іншим визначенням поняття «організаційна культура» підкреслюються її сенси як навчально-освітнього інструменту. Компонентами організаційної культури визначаються як формальні, так і реальні умови реалізації змісту навчання, в якому закладено орієнтири збереження здоров'я учнів на засадах шкільного навчання.

Таким чином, формальна та реальна організаційна культура, як правило, повністю можуть не збігатися з програмами початкової школи. Міра невідповідності реальної і формальної організаційної культури у неочікуваних ситуаціях може значно змінюватись. І, як результат, чим більше виникає розходжень, тим слабшим буде зовнішній вплив на окремі компоненти організаційної культури навчання у початковій школі. Виникнення невідповідностей між реальними вимогами програм і реальними можливостями їх реалізації може призвести до повного нехтування організаційною культурою навчання, до її формалізації, до некерованого хаосу, де кожна школа диктує свої умови роботи і програми навчан-

ня. Очевидними є факти, що зміни в суспільстві і вирішення проблем здоров'язбережувальних орієнтирів організаційної культури навчання в початковій школі мають бути взаємодіючими як у формальних, так і в реальних позиціях.

Результативно-інноваційні вияви впливів організаційної культури на здоров'я учнів у навчанні переконують у виникненні змін в початковій школі. Йдеться, зокрема, про зміни в мотиваційній сфері учнів. А саме: позитивне ставлення до праці, інтерес до професій своїх батьків, знайомих, з оточенням, потреба досягати успіху – це все те, що з'явилося у мотивах молодших школярів до навчання (Остапенко Г. О., 2014, с. 16).

Навчально-діяльнісна сфера молодших школярів поглиблюється знанням про світ сучасних професій. Учні орієнтовані в особливостях різних видів і форм навчання, реагують на вимоги вчителів, усвідомлено та активно беруть участь у справах класу і школи. Помітним в них є відповідальне ставлення до дорученої справи та дбайливе ставлення до виконання домашніх завдань, природи та навколишнього середовища. Розуміють, що таке результати людської праці. Учні початкової школи є учасниками в обговоренні сімейних планів, виконання постійних доручень в сім'ї; володіють досвідом самообслуговування. У початковій школі успішно розвивається рефлексивна сторона свідомості – здатність до аналізу своїх дій, вчинків; володіють здатністю до самооцінки, до спільної роботи в класі, в групі (Сергеєнкова О. П., 2011, с. 115).

Загальновизнаним у початковій школі є поняття «освіта», яке розглядається українським дослідником С. О. Сисоєвою: «Сьогодні поняття «освіта» розуміється широко, окреслюється різними контекстами, які можна узагальнити таким чином: освіта – цінність (державна, суспільна, особистісна); система різноманітних навчальних закладів та освітніх установ; особливий процес; різномірний результат; соціокультурний феномен; соціальний інститут, що впливає на стан свідомості суспільства» (Сисоєва С. О., 2013, с. 223).

Щодо поняття «соціокультурний феномен», яке використане, як організаційна культура, внесено уточнення Н. Б. Криловою через визначення принципу «культуровідповідності, культуровідповідна школа». У визначенні авторка включає такі ідеї:

1. самовизначення і самореалізація зростаючої людини в сучасній культурі;
2. прийняття різноманіття, властивого глобальній культурі, культурній толерантності;
3. активна участь дітей і дорослих в культурних подіях і створення таких культурних подій в школі і поза нею (Крилова Н. Б., 2013, с. 712).

Структурними компонентами організаційної культури можуть слугувати технології дослідницьких ситуацій, зміст їх складають:

- когнітивний компонент – ключові знання; здоров'язбережувальні орієнтири;

- операційний компонент – розумова, практично-пошукові дії вчителя та учнів, необхідні для пошуку і виявлення здоров'язбережувальних орієнтирів, способів, методів дослідження;

- емоційно-вольовий компонент – домагання здійснити апробацію виконаних дій згідно плану; встановлення зв'язку між зовнішніми діловими сторонами навчання та внутрішнім відчуттям змін у поведінці учнів; в уміннях керувати власними емоціями та волею;

- комунікативний компонент – функції спілкування, в яких закладено технологію дослідження здоров'язбережувального орієнту, реалізація вчителем та учнями форм, засобів його впливу на стан здоров'я;

- установка – вибір з власного та чужого досвіду пошуку здоров'язбережувальних орієнтирів та умов, необхідних для задоволення здоров'язбережувальних потреб;

- антиципаційний компонент характеризує наявність в учнів уміння передбачати результати впливів здоров'язбережувальних орієнтирів на дії, прийоми в прийнятті рішень ще до того, як реалізується мета і завдання дослідницької ситуації;

- контрольно-оцінювальний компонент складає технологію оцінювання й самооцінювання учнями ситуацій, за допомогою яких встановлюються рівні виміру зовнішніх умов навчання на стан здоров'я учнів;

- результативний компонент – це технологія аналітичного огляду досягнень, визначення логічності, значущості набутих знань і досвіду у пошуках здоров'язбережувальних орієнтирів для підтримки здоров'я в процесі навчання.

Такими описаними вище структурними компонентами у дослідженні здоров'язбережувальних умов навчання успішно користуються вчителі експериментальних шкіл м. Обухова Київської області, м. Дніпрорудний Запорізької області та м. Києва Оболонського району.

Знаннями вчителів змісту результату дослідження раціоналізується освітня діяльність, що сприяє зміцненню взаємодії між вчителями та учнями.

До психологічних орієнтирів вчителі експериментальних шкіл відносять управлінський потенціал організаційної культури, яким забезпечується пошук та реалізація здоров'язбережувальних орієнтирів в індивідуальному навчанні.

Управлінський потенціал забезпечується системним підходом керівника школи до оцінювання інноваційних процесів навчання; розподілу функцій та ролей між персоналом школи; визначенням критеріїв ефективності результатів оцінювання; реалізація ним матеріальної та духовної підтримки у мотивуванні зберігати здоров'я учнями та вчителями; здійснюється координація таланту і зусиль учнів та батьків.

Керівником школи організована партнерська співпраця учнів та вчителів; визначається готов-

ність вчителів та інтерес учнів до збереження здоров'я; створюються умови для взаємодії персоналу школи з батьками учнів. Вчителі експериментатори разом з психологом школи дбають про науково-методичне й психолого-дидактичне забезпечення пошуково-дослідницьких процесів

При цьому, практичні психологи експериментальних шкіл розробляють психолого-педагогічні засади та комплектують психодіагностику для учасників експерименту; проводять моніторинг та презентацію результативності збереження здоров'я (Форноляк І. В., 2014, с. 7).

Таким чином, здоров'язбережувальні орієнтири – це створене середовище для громадської активності батьків учнів, консультування зацікавлених осіб у збереженні здоров'я учнів (медичним персоналом); відкриті заняття та круглі столи для педагогів і громадськості з питань матеріальної й мотиваційної підтримки здоров'я учнів; розширення партнерської співпраці із школами передового педагогічного досвіду; трансформування досягнень сімейного виховання та формування у дітей позитивних звичок збереженні здоров'я.

Результативний потенціал експериментальних шкіл:

1. Включення у зміст навчання суми малих нововведень – інноваційної інформації, безпосередньо впливової на стани здоров'я учнів.

2. Координація учнівських вольових та емоційних зусиль і талантів у пошуках і створенні умов збереження здоров'я.

3. Розробка і дотримання правил цивілізованої конкуренції, що означає отримання знань про збереження здоров'я, статусу бути здоровим і стати керівником-лідером, не зважаючи на труднощі, тривожність, що виникають у зв'язку з виникненням різного типу загроз для життя.

4. Дотримання демократичної гуманної основи взаємостосунків у колективі та з сім'ями учнів.

5. Діюче соціально-патріотичне партнерство в особі керівників інших шкіл, вчительських груп-лідерів, підприємницьких організацій, завдяки яким зміцнюється мотиваційна сфера учнів у збереженні власного здоров'я.

Матрична картина організаційної культури:

- пошук та визначення у навчальному змісті здоров'язбережувального орієнту;

- апробація, дії пошуку методів, дослідження орієнтирів збереження здоров'я;

- встановлення зв'язків між орієнтирами і відчуттями змін у здоров'ї;

- інформація про результати досягнення мети і виконання нових дій;

- оцінювання і само оцінювання результатів дослідження;

- аналіз та узагальнення здоров'язбережувальних орієнтирів, умов і причин, якими визначаються досягнення у збереженні здоров'я;

- судження учнів про нові властивості здоров'язбережувальних орієнтирів і можливості та удосконалення умов дослідження;

- технологія зв'язку навчальної і здоров'язбережувальних орієнтирів: суб'єкт вибору орієнтирів - сім'я та учень; навчальний заклад допомагає скласти план орієнтирів; здоров'язбережувальну орієнтацію здійснюють педагоги, класоводи, адміністрація, консультанти, медичні і соціальні працівники;

- технологія самовизначення: створення «зон» активного сприймання інформації і творчої самостійності;

- технологія мотивації досягнень: побудова кар'єри, різні види ситуаційно-навчальних заохочень;

- технологія досвіду;

- технологія самодіагностики і самокорекції здоров'язбережувальних орієнтирів: самостійний добір діагностичного матеріалу;

- технологія пошуків об'єктів збереження здоров'я тощо.

Висновки. Орієнтири підтримки здоров'я на засадах організаційної культури в сучасній початковій школі спрямовано не тільки на презентацію знань

і вмінь учнів, ефективними виявились функції здоров'язбережувальних орієнтирів у щоденному користуванні ними в життєвій практиці, пізнавальній самостійності та мотиваціях навчальних досягнень.

Основним постулатом організаційної культури в навчанні помітно стає самоцінність дитини. У поєднанні із засадами, заходами, ідеями цінування статусу, престижу, іміджу школи культура організації навчання орієнтує учнів на презентацію здорового способу життя, адаптацію до змін в суспільстві.

Обізнаність учнів з функціями здоров'язбережувальних орієнтирів організаційної культури дає змогу активізувати в них відчуття зовнішніх впливів та зміст культури спілкування. Учні відчувають в собі появу сили інтересу у ставленні до здоров'я.

Зрозуміло, є певні об'єктивні обставини і певні відмінності у підходах до збереження здоров'я у поєднанні реального і формального, теперішнього з минулим та майбутнім. Змінюється мотивація учнів до навчання згідно принципам загальної культури діючого освітнього процесу. Збереження здоров'я у школі потребує матеріальної та духовної підтримки.

Література

1. **Крилова Н. М.** Питання культурології освіти / Н. М. Крилова // Освітологія: хрестоматія: Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Київ: ВП «Едельвейс», 2013. – С. 712.
2. **Огнев'юк В. О.** Шкільна освіта у контексті семи еволюційних поступів / В. О. Огнев'юк // Філософія освіти : хрестоматія : навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. – Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2014. – С. 303.
3. **Остапенко Г. О.** Тестові завдання зі спецкурсу «Організація здоров'язбережувального навчально-виховного середовища загальноосвітньої школи» / Г. О. Остапенко. – К.: ТОВ «Козарі», 2014. – 26 с.
4. **Педагогіка здоров'я:** збірник наукових праць IV Всеукраїнської науково-практичної конференції / за заг. редакцією академіка Прокопенка Ф.Ф. – Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2014. – 752 с.
5. **Сергеєнкова О. П.** Самопізнання / О. П. Сергеєнкова. – Черкаси: Чабаненко Ю.А., 2011. – 334 с. (Гриф МОН України)
6. **Сисоєва С. О.** Методологічні концепти освітології / С. О. Сисоєва // Освітологія: хрестоматія: Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Київ: ВП «Едельвейс», 2013. – С. 223.
7. **Форноляк І. В.** Психологічні засади розвитку інформаційної компетентності у молодшому шкільному віці : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / І. В. Форноляк; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – Київ, 2014. – 20 с.
8. **Халайцян А. П.** Формування основ культури здоров'я як педагогічна проблема / А. П. Халайцян // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2014. – № 8 – С. 22-28, DOI:10.5281/zenodo.9759.

ЗДОРОВ'ЯСОХРАНЯЮЩИЕ ОРИЕНТИРЫ ОРГАНИЗАЦИОННОЙ КУЛЬТУРЫ ОБУЧЕНИЯ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Побирченко Неонила, доктор психологических наук, профессор, профессор кафедры общей, возрастной, педагогической психологии Института человека, Киевский университет имени Бориса Гринченка, пр-т П. Тычины, 17, 02152 г. Киев, Украина, kzvpp.il@kubg.edu.ua

В статье рассматривается критериально-ориентированная основа сохранения здоровья младших школьников в условиях организационной культуры их обучения; представлен опыт учителей и апробированы учебными результаты психологических исследований проблемы.

Автором раскрыто и обосновано здоровьесохраняющие ориентиры организационной культуры обучения учащихся как психологического инструментария в исследовании условий интегрированного по содержанию образования в начальной школе.

Ключевые слова: здоров'єсохраняющие ориентиры; младший школьник; организационная культура; познавательная самостоятельность; психологические ориентиры и параметры сохранения здоровья.

THE HEALTH PROTECTION GUIDELINES OF ORGANIZATIONAL CULTURE TO TEACH PRIMARY SCHOOL STUDENTS

Pobirchenko Neonila, Doctor of Psychology, Professor, Department of General, age, educational psychology of Institute of Humanities, Borys Grinchenko Kyiv University, P. Tychyna ave. 17, 02152 Kyiv, Ukraine, kzvpp.il@kubg.edu.ua

The article is considered of criteria focused on the basis preserving the health younger pupils on the grounds organizational culture of learning; it is given the experience of teachers and scientists are tested the results of psychological research.

The conceptually defined a health supporting position of education for primary school teachers and students' family. It is grounded scientific and personality oriented approaches with their practical realization in teaching and organization of the educational activities, it's aimed to support health of students and teachers.

Teacher is recommended guided by the Constitution, rules of the health regulations and rules of the external and internal culture, that developed in partnership with the students' families to adhere to the Convention on the Rights of the Child. The content of the material corresponds to individual psychological characteristics students that are considered specialized understanding of the values of health and its meaning in the learning process. Identification of natural and obtained abilities, habits of students with compliance methodological organizational culture.

The content of the material corresponds to individual psychological characteristics of students considered specialized understanding of the values of health and its meaning in the classroom. Identification of natural and acquired abilities, habits of students in compliance with organizational culture methodologies. Scientific research approaches and providing the action information content culture is defined conditions for the implementation of the curriculum that integrate with the search for information about health innovation students.

In the implementation of an integrated educational content is supported constant communication with parents who undergo medical examination every year, research and analytical overview of their research results in the study of the health of the students.

Key words: health protection guidelines; knowing independence; organizational culture; primary school student; psychological guidelines and parameters of the health protect.

Стаття надійшла до редакції 19.04.2016

Прийнято до друку 26.05.2016